Viszont a másik idegen nyelvnél (francia stb.), tekintettel a tanításnak csak négyévi tartamára, nem kívánnók a nehezebb *thème*-et, hanem beérnők a könnyebb *version*-nal.

Összefoglalás. Fejtegetéseinkkel igyekeztünk kimutatni, hogy az élő idegen nyelvek kérdésének sikeres megoldása „a mai tanulmányi kereteken belül" alig remélhető, tehát más megoldásokat kell keresni. Erre nézve két út kínálkozik: *a)* vagy az eddiginél még jobban megszorítjuk a latint, amire kevés remény van, vagy *b)* visszatérünk a tíz évvel ezelőtti szervezetre s azt a követelményeknek megfelelően még jobban kiépítjük. (Már itt megjegyezzük, hogy a két felső osztályban a németnek juttatott heti két-két óra merő képtelenség.) Bármilyen szokatlannak, felforgatónak, sőt kényesnek is lássék ez a terv, meggyőződésünk, hogy a nyelvi gordiumi csomónak egy elszánt császárvágással való kibogozása a tényeknek és állapotoknak tartós ellenszegülést nem tűrő erejénél fogva előbb-utóbb be fog következni.

Szerzőnk Viëtornak *Der Sprachunterricht muß umkehren* címmel 1882-ben megjelent munkájára hivatkozva fejezi be fejtegetéseit.[5] Mi Viëtornak *Das Ende der Schulreform* (1911) című írására támaszkodva, ezt hirdetjük: *Die Schulreform muß umkehren!*

Kemény Ferenc.

*

Megtiszteltetésnek tartom, hogy Kemény Ferenc ily tüzetes figyelemre méltatta fejtegetéseimet. Nem óhajtok pörbeszállni vele, mert természetesnek találom, hogy ilyen kérdésekben többféle felfogás lehetséges. Ha a kettőnk álláspontja közti különbséget röviden jellemezni akarnám, azt mondhatnám, hogy ő a jó szakember szemével tekinti ezt a problémát, én pedig elsősorban a *tanuló* szempontjából. Mindazonáltal — éppen a nagyrabecsült hozzászólótól említett eszmetisztázás érdekében — legyen szabad a következő megjegyzéseket tennem.

1. Felfogásom lényege a nyelvhalmozás értelmetlen erőszakolásának ellenzése volt. Hogy a magam megoldási javaslatát nem tartom az egyetlen lehetőségnek, mondanom sem kell.

2. Tervezetemet a mai tanulmányi kereteken belül, de nem változatlanul azok alapján kívántam megvalósítani: hiszen magam is módosítást ajánlok ellenükben. Javaslatom nem három-, hanem csak kétfelé ágazódást tartalmaz, vagyis az eddig is engedélyezettekhez egy újat csatol. Itt tehát bizonyos félreértés mu-

[5] Ezzel kapcsolatban szaktársaim figyelmét felhívom egy régibb, már feledésbe merült, de mindmáig időszerű tanulmányra: *Vom Sprachunterricht*, amely az Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapok *(Acta etc.)* 1881-i évfolyamában jelent meg. Ebben *Brassai Sámuel* időrendben bírálva ismerteti a nyelvtanítás következő módszereit: Donatus, Meidinger, Kühner, Jacotot, Seidenstücker, Ahn, Ollendorff, Gouin. Saját módszerét Brassai a következő művekben fejtette ki, illetőleg követte: A módszerről (akad. felolvasás 1867). Okszerű vezér a német nyelv tanulásában (Kolozsvár, 1845, két rész). Ingyen tanító francia nyelvmester (Kolozsvár, 1863, csak az 1. rész jelent meg). L. még *Kaiblinger, Fitz* és *Boros* idevágó munkáit és a Magyar Paedagogia 1893-i és 1914-i évfolyamában megjelent cikkeket.

tatkozik igen tisztelt bírálóm részéről. A tőle említett hétféle (helyesen: ötféle) elágazás az *összes* középiskolákra vonatkozó *elméleti* lehetőség, ez a valóságban *egy-egy* iskolára nézve legtöbbször kettőre csökkenő iránymegoszlást jelent. A hatodik óra megemlítése a tőlem javasolt módozatnak nem lényeges része („el tudom azt is képzelni..."), egyébként is csak a *mindkét* nyelvet tanulókra vonatkozik. A túlterhelés nézetem szerint nem egy-két hatodik órán fordul meg, hanem azon, van-e a tanárnak kellő pedagógiai érzéke, s gimnáziumba való-e a tanuló.

3. Kemény Ferenc a kérdés megoldása céljából az 1924. évi középiskolai törvényre (a gimnázium-reálgimnázium-reáliskolai típusra) való visszatérést ajánlja. Nem bocsátkozhatom itt ennek a gondolatnak megvitatásába, csak megjegyzem, hogy az 1924. évi törvény alapján kialakult iskolaszervezetben szinte egyeduralkodó iskolafajjá a reálgimnázium lett (mint ahogy az új törvény alapján is az lesz), s ebben változatlanul fennállanak a három idegen nyelvre vonatkozó, cikkemben vázolt nehézségek.

Hajdu János.

Az első magyar ifjúsági folyóirat.

— *Magyar Gyermekbarát (1843—44), szerk. Szilágyi Ferenc.* —

Az ifjúsági irodalom és a gyermekhírlap termékeiben a mai szülő, a mai gyermek dúsan válogathat. A magyar ifjúsági és gyermekirodalom nemcsak számszerűleg, hanem esztétikai becs és nevelői érték szempontjából is megállja a helyét. Régebbi klasszikusaink közül Vörösmarty, Petőfi, Arany, Gyulai Pál, Lévay József és Jókai Mór alkotott e nemben is páratlanul értékes műveket. Petőfinek *Arany Lacihoz* c. verse és Gyulainak a népmese indítékaiból összeszőtt néhány költeménye *(Kis tű kezdi, farkas végzi; Egyszer két kis fehér cica* stb.) — hogy más példákra ne hivatkozzunk — a képzelőerőnek olyan kedves, közvetlen és megkapó üdeségével vannak megalkotva, hogy az ürgét öntő nagybajuszú bácsi meg a kis tű okozta zenebona teljesen kitölti a gyermek képzeletét, sőt egész érdeklődési körét. Csak arra kell vigyázni, hogy az első felolvasás értelmes és eleven legyen; akkor — tapasztalatból állítom — a 3—10 éves korban levő gyermek százszor is elmondatja, újra elolvassa s mindig újdonságként élvezi. A későbbiek közül Hevesi Lajos kitűnően megírt Jelky Andrása, Gaal Mózes, Sebők Zsigmond, Benedek Elek művei a legnépszerűbbek. És mindenekfelett a Pósa Lajoséi. Pósának prózai művei is, de kivált gyermekversei valóban elsőrangúak. Nyelve tisztán csengő magyar beszéd, ritmusa csupa zene, költeményei szerkezetileg tiszta zárt egységet alkotnak. Akár komoly, akár tréfás hangot kezd Pósa, kedves és közvetlen: foglalkoztatja a képzeletet, érzelmeket kelt és mégsem ütközik ki az, hogy moralizál, hogy tanítani akar. Elsősorban esztétikai élvezetről gondoskodik a gyermek számára, jól tudva, hogy